

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI**

**“BOSHLANG‘ICH SINF
O‘QUVCHILARIGA TA’LIM-TARBIYA
BERISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI”
MAVZUSIDA**

**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMANI**

**MATERIALLARI
TO‘PLAMI**

Denov-2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI**

BOSHLANG‘ICH TA’LIM METODIKASI KAFEDRASI

**“BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA TA’LIM-TARBIYA
BERISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING
O‘RNI”**

**mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman
MATERIALLARI TO‘PLAMI
II QISM**

2024-yil 18-sentyabr

СБОРНИК МАТЕРИАЛЫ

**Республиканской научно-практической конференции по теме
“РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ
ОБУЧЕНИИ И ВОСПИТАНИИ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНОГО КЛАССА”
18 сентября 2024 года**

Denov – 2024

Muayyan talaba, akademik guruh yoki kursning individual xususiyatlari va ehtiyojlariga qarab, ta'lim jarayonidagi turli komponentlarning nisbati va bu nisbatni korrektsiyalash bo'yicha qarorlar qabul qilinishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrda "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni, Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.10.2019 y., 06/19/5847/3887-son; <https://lex.uz/docs/6079422>
2. Babaxodjaeva L.G. Talabalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish jarayonida aralash ta'lim modelini joriy etishning nazariy va amaliy asoslari, avtoreferat. — T.: CHDPU, 2021. — 16 b.
3. Saifurov D.M. Kasb-hunar kollejlari o'qituvchilari malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimida masofadan o'qitishning ilmiy-uslubiy asoslari. Avtoreferat (pedagogika fanlari nomzodi dissertatsiyasi). — Toshkent, 2005. — 22 b.
4. Allamberganova M.X. Informatikadan interaktiv o'quv majmualar yaratish va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish. Avtoreferat (pedagogika fanlari nomzodi dissertatsiyasi). — Toshkent, 2012. — 22 b.
5. Eshnazarova M.Y. Masofali o'qitish orqali talabalarning "hisoblash usullari" kursini o'zlashtirish samaradorligini oshirish uslubiyoti. Avtoreferat (pedagogika fanlari nomzodi dissertatsiyasi). — Toshkent, 2012. 23 b.

ALOHIDA EHTIYOJGA EGA BO'LGAN BOLALARNING OILAGA MOSLASHISHI UCHUN MUHIM OMILLAR

M.Dehqonova

CHDPU Maxsus pedagogika kafedrası o'qituvchisi
+998(90) 944-12-94, E-mail: mdehqonova@gmail.com

Eshbekova Dilbar Abror qizi,
To'lanboyeva Oydinoy Mashxurbek qizi,
Ernazarova Dinora To'lqin qizi

CHDPU, Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik faoliyati yo'nalishi
talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada alohida ehtiyojiga ega bo'lgan shaxslarning oilaga moslashishi uchun kerak bo'ladigan maslahatlar va ularda yo'l qo'yiladigan kamchiliklar haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: alohida ehtiyojli bola, oila, qo'llab-quvvatlash, e'tibor, vosita, imo-ishora, ikkilamchi belgilar, befarqlik, muhit.

Respublikamizda jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar tug'ilishini oldini olish, bunday bolalarni davolash ishlariga davlatimiz tomonidan katta e'tibor berilmoqda. Alohida yordamga muxtoj bolalarga moddiy, tibbiy, psixologik-pedagogik, ijtimoiy yordam ko'rsatish bilan bog'liq masalalar hamma vaqt barcha davlatlarning ilg'or jamoatchiliklarini tashvishlantirib kelgan. Bizning mamlakatimizda nogiron bolalarni qo'llab-quvvatlash, har qanday ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, tabiatda sodir bo'lib kelgan ekologik muammolar va boshqa sabablardan qat'iy nazar hamma vaqt davlat e'tiborida bo'lib kelgan. Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar orasida intellektida nuqsoni bo'lgan bolalar son jihatdan nisbatan qo'proq uchrab turadi. Aqli zaiflikning yengil, o'rta va ba'zan og'ir darajasidagi bolalar, xozirgi kunda, maxsus maxsus maktabgacha ta'lim muassasasigacha tarbiya mussasalarida va maxsus maktabgacha ta'lim muassasasilarida, maktab-internatlari yoki umumta'lim muassasalari qoshida tashkil etilgan yordamchi guruh yoki yordamchi guruhlarda ta'lim olmoqdalar. Ushbu muassasalarning asosiy vazifasi alohida ehtiyojli bolalar ijtimoiy adaptatsiyasi, reabilitatsiyasini amalga oshirish, ya'ni aqlan zaif bolalarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularni jamiyatda o'z o'rnini topib, hamma qatori yashab ketishiga yordam berishdir. Oila bu mexr muhabbatga to'la dargoh xisoblanadi. Oilani asosi bu ota ona, sog'lom farzandlar va sog'lom muhitdir. Lekin ayrim narsalar borki bu hayotimizning sinovi bo'ladi. Oilada farzand tug'ilishi kutilmoqda. U onasi yoki otasiga o'xshash bo'ladimi? Balki u buvisiga o'xshash? Odatda, ota-onalar o'z farzandining kelajagini homila vaqtidayoq rejalashtiradilar. Bola qaysi maktabgacha

ta'lim muassasasiga, maktabga borishini, katta bo'lganda kim bo'lishini tasavvur qiladilar. Mutaxassislar onaga bolaning nogironligi haqidagi ma'lumotni yetkazganlarida, bu rejalarga nima bo'ladi? Ko'pchilik tadqiqotchilar onaga bolaning tashxisi haqida ma'lumot yetkazgan vaqtdagi tashvishli xolatini ramziy ma'noda yo'qotish kechinmalari bilan taqqoslaydilar. Ota-ona kutgan farzand tug'ilmadi. Uning o'rniga boshqa farzand tug'ildi. Ota-onani birinchi larzaga solgan xolat bir umr ushbu bolani hayotga tayyorlash o'z ehtiyojlarini qondirishni o'rgatish, vazifalarini yengillashtirish. Ushbu vazifalar bajarish jarayoni bir muncha orqaga chekingach, bola kelgusida qanday yashashi kerak degan savol tug'iladi. Bolaga nima kerak? Kelgusida bola o'z oilasini qurishi uchun uni jamiyatning mustaqil, to'liq va teng huquqli a'zosi sifatida voyaga yetkazish mumkinmi? Bu bolani qanday qilib voyaga yetkazish mumkin? Ota-ona va mutaxassislar quidagi qoidalarni bilishlari zarurdir. Nogironligi bo'lgan bola boshqa bolalar kabi bir xil ehtiyojlarga ega. Bugungi kunda nogironligi bo'lgan bolalarni "alohida ehtiyojlarga ega bo'lgan bola" deb atash to'g'ri xisoblanadi. Qanchalik g'alati bo'lib tuyulmasin unda "alohida ehtiyojlar" ancha ko'zga tashlanishi xisoblanadi. Shunchaki u muxabbat, xavfsizlikka, jismoniy ehtiyojlarining qondirilishiga, yangi taassurotlar va uni o'rab turgan atrof-muxitni bilishga ehtiyoj sezadi. U boshqalar bilan muloqot qilishi, o'yin o'ynashi va o'qishi kerak. Ya'ni boshqa bolalarga kerak bo'lgan xamma narsa unga xam kerak. Ushbu ehtiyojlarni qondiruvchi vositalar, haqiqattan xam alohida bo'lishi mumkin. Masalan, harakat tayanch apparatida buzilishiga ega bo'lgan bolaga harakat qilishi va atrof-muxitni o'rganishi uchun maxsus moslashuvi yoki yaqinlarining yordami kerak bo'lishi mumkin. Atrof-muxitni bilish uchun faqat vosita kerak xolos. Nutqqa ega bo'lmagan bola qaysi yo'l bilan muloqot qilishi muxim emas - imo-ishoralar, maxsus suratlar - eng asosiysi uning muloqotga bo'lgan ehtiyoji qondirilishi lozim. Nogironlikka ega bo'lgan bola xam boshqa bolalar o'tishi kerak bo'lgan rivojlanish bosqichidan o'tadi. Yuqoridagi ko'rsatilgan sensitiv davr nogironligi bo'lgan bolalarda ham o'tadi. Agarda sensitiv davrni bola rivojlanishidagi u yoki bu funksiyaga yaxshi va qulay sharoit yaratuvchi bosqich sifatida o'tkazib yuborilsa, kelgusida ularni rivojlantirish yanada

murakkab, ba’zida butunlay imkoniyatsiz bo’lishi mumkin. Masalan, bolalarda nutq rivojlanishining sensitiv davri 3 yoshgacha o’tadi. Eshitish qobiliyati va nutqqa ega bo’lmagan bola ota-onasi nima qilishi kerak? Imo-ishoralar tili – eshitish qobiliyati ga ega bo’lmagan kishilar uchun to’liq til xisoblanadi. Imo-ishoralar tilini egallagan bola o’z rivojlanishida eshitish qobiliyatiga ega bo’lgan bola kabi nutq rivojlanish bosqichidan o’tadi (6 oylikdan so’ng so’zlarni “yasaydi”, bir yoshida so’z - imo-ishoralarni, bir yarim yoshida to’liq gaplar tuzadi va «lug’at boyligi» yaratiladi). Yaxshi va qulay sharoitning yo’qligi, sensitiv davrga e’tibor bermaslik tufayli bolada ikkilamchi buzilishi yuzaga keladi. Ikkilamchi buzilishi bu - bolaning birlamchi tashxisi bilan bevosita bog’liq bo’lmasdan, to’g’ri sharoit yaratish bilan bu xolatdan xoli bo’lish mumkin. Misol keltiramiz; tadqiqotlarning ko’rsatishicha, eshitish qobiliyatiga ega bo’lmagan bola xuddi o’zi kabi eshitish qobiliyatiga ega bo’lmagan ota-ona oilasida voyaga yetayotgan bo’lishiga qaramay, psixik rivojlanish darajasiga ko’ra o’z tengdoshlaridan qolishmaydi. Ayni paytda esa deyarli barcha eshitish qobiliyatiga ega bo’lmagan bolalar eshitishida nuqsoni yo’q ota-ona oilasida yashab, ikkilamchi buzilishi sifatida psixik rivojlanishdan ortda qoladilar. Nima uchun? Chunki birinchi vaziyatda nutqning rivojlanishi uchun sensitiv davr boy berilmagan bo’lib, bola atrof muxitni bilish va muloqot uchun kerak bo’lgan vosita - nutqni egallagan. Uning tengdoshi esa eshitish imkoniyatiga ega bo’lgan ota-ona oilasida yashasada, bu imkoniyatga ega bo’lolmadi va rivojlanishi uchun tavsif etilgan bolaga nisbatan tengsiz sharoitda qoldi. Nima uchun ko’rish qobiliyatida jiddiy buzilishiga ega bo’lgan bola xarakter rivojlanishidan orqada qoladi. Bu xolat bolaning ko’rish imkoniyati cheklanganligi tufayli emas, balki xarakter qilishi uchun qulay sharoit yaratilmaganligi uchun yuz berdi. Demak rivojlanishida buzilishiga ega bo’lgan bolalarni boshqa bolalar o’rganishi kerak bo’lgan xamma narsaga o’rgatish lozim. Haqiqatan xam, bu bolalar sekin rivojlanadilar, lekin ular kechikib bo’lsada, oddiy bolalar o’tadigan bosqichdan o’tadilar. Bola faqat o’z tengdoshlari kabi, ularning oldida turgan vaziyatlarni xal etish va qiyinchiliklarni yengib o’tibgina muvaffaqiyatli rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.V.S. Raxmanova "Defektologiya asoslari" TOSHKENT "VORIS NASHRIYOT"-2012
- 2.D.A.Nurkeldiyeva, M.U.Xamidova "Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar diagnostikasi" Toshkent 2016
3. Maxsus pedagogika(darslik).-T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2014
- 4.Maxsus psixologiya (o'quv qollanma) O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti- 2013
5. Nutqning ontogenezdada rivojlanishi (o'quv uslubiy majmua) 2021

TALABA INTELLEKTUAL FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI

D.U.Raxmanova

ChDPU Psixologiya kafedrası

katta o'qituvchisi,

Xolboyeva Barchinoy Farhod qizi

Psi-23/1-guruh talabasi,

Safarboyeva Sevara Sultonboy qizi

Psi-23/1-guruh talabasi,

G'ayratova Nargizabonu Bekzod qizi

Psi-23/1-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalar intellektual faoliyatini optimallashtirishning psixologik determinantlari tushunchasining mazmuni va mohiyati ochib berilgan. Shuningdek, talabalarning intellektual rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: intellekt, aql, aqliy faoliyat, tafakkur, intellektual operatsiyalar, malaka, ko'nikmalar, falsafa, psixologiya, pedagogika.

Zamonaviy tadqiqotlarda shaxsning intellektual faoliyati "ichki" va "tashqi" birligining dinamik, ierarxiyaviy, mantiqiy" tizimi" sifatida; su'yektning o'z-o'zi bilan, boshqa insonlar bilan, atrof olam va axborotlar bilan o'zaro aloqasi sifatida ko'riladi".

MUNDARIJA		
O.A.Ruziyev	<u>Anjuman qatnashchilariga</u>	3-4
I SHO‘BA: O‘RTA UMUMIY TA‘LIM VA OLIY TA‘LIM INTEGRATSIYALASHUVI HAMDA XORIJ TAJRIBASI		
M.A.Safiyeva Sh.O.Madiyarova M.A.Niyozmurodova Z.A.Abduqodirova	Aralash ta’limda talabalar faolligini rivojlantirish va moslashuvchanligini oshirish	5-8
F.U.Qodirova M.A.Safiyeva	Aralash ta’lim sharoitida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish mazmuni	8-12
M.Dehqonova D.A.Eshbekova O.M.To‘lanboyeva D.T.Ernazarova	Alohida ehtiyojga ega bo‘lgan bolalarning oilaga moslashishi uchun muhim omillar	12-16
D.U.Raxmanova B.F.Xolboyeva S.S.Safarboyeva N.B.G‘ayratova	Talaba intellektual faoliyatini optimallashtirish usullari	16-20
D.U.Raxmanova D.I.Ozodboyeva N.B.G‘ayratova U.Abdulhaqov	Talabalar intellektual faoliyatini optimallashtirishning psixologik determinantlari	20-24
D.U.Raxmanova N.B.G‘ayratova	Ta'lim muhiti – talabalarning shaxsiy rivojlanishi va o'z ustida ishlash maydoni	24-27
Sh.K.Mahmudov	Ilg‘or pedagogik amaliyotni rivojlantirish mexanizmlari	27-31
Tursunova M.I.	Oliy ta’lim muassasalarida chet tilini ikkinchi til sifatida o‘qitishda innovatsion metodlar	31-34
Sh.O‘.Turdaliyeva	Ingliz tilidagi gibridizatsiya hodisasini tilning nutq tovushlari va so‘zlar darajalarida o‘rganish	34-43
S.B.Sanginova	Pedagogik ta’lim yo‘nalishlarida xorijiy texnologiyalarini o‘qitishning ahamiyati	43-47
M.X.Xayitova M.A.Xujmanova N.N.Xurramova	Xalqaro baholash dasturi asosida o‘quvchilarning bilimini baholash metodologiyasi	47-53
B.Y.Xushbakova	Xorijiy tajribalarda tarbiya masalalari:	53-57

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
DENOVIY TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI

BOSHLANG‘ICH TA’LIM METODIKASI KAFEDRASI

“BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QUVCHILARIGA TA’LIM-TARBIYA
BERISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI” mavzusidagi
respublika ilmiy-amaliy anjuman
MATERIALLARI TO‘PLAMI
II QISM
2024-yil 18-sentyabr

Muharrir: M.Shomirzayev

Musahhih: S.R.Do‘stov

Texnik muharrir: A.Bo‘riyev

Kompyuterda sahifalovchi: A.Abdimurodov

Bosishga ruxsat etildi: 13.09.2024-yil.

Ofset bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84 ¹/₁₆.

“Times New Roman” garniturasini. Ofset bosma usuli.

Shartli b.t. 28,5 Adadi 100 nusxa. Buyurtma № 131.

TerDU nashriyot nashr-matbaa markazida chop etildi.
Manzil: Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy.